

EKOLOGIK MUAMMOLAR VA YECHIMLARGA NAZAR

*Abisheva Gulnora Nurbekovna**Muhammad al-Xorazmiy nomidagi**TATU akademik litseyi o'quvchisi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada ekologik muammolarning tasnifi, uning inson salomatligiga ta'siri, ekologik muammolarni bartaraf etish, uni tushuntirish masalalarini biologiya hamda kimyo predmeti orqali tushuntirish masalalari muhokama etiladi.

Kalit so'zlar: Biologiya, ekologik muammo, kimyo, jamiyat, yechim, metod.

KIRISH

Jamiyatning iqtisodiy rivojlanish darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, uning tabiatga ta'sir etish darajasi ham shunchalik ko'p bo'lar ekan. Aholi sonining tez o'sib borishi natijasida ekologik muammolar ham ko'payib bormoqda. Yer bag'ridan har yili 120 mlrd. tonnadan ortiq turli xildagi xom ashyo, qurilish materiallari, yoqilg'ining qazib olinishi va sarf qilinishi tabiiy boyliklar miqdorining kamayib borishiga sabab bo'lmoqda. Ko'pgina zararli korxonalar, zavodlarning ham oqar suvga yaqin joylashganigi sababli suv havzalarini toza saqlash muammo bo'lib borayotir. Markaziy Osiyoda yashayotgan fuqarolarning salomatligi yomonlashib, kasalliklar ko'paymoqda. Yer kurrasida insonning yashab qolish-qolmasligi masalasi endi ekologik muammolarni yechishga bog'liq bo'lib qoldi¹.

ADABIYOTLAR SHARHI

Ekologik muammolarning ilmiy, iqtisodiy, texnik, gigiyenik, yuridik, estetik, pedagogik kabi yo'nalishlari mavjud. Kimyo-biologiya yo'nalishlari bunda yetakchi rol o'ynashi shubhasiz. Chunki ekologik muammolar inson faoliyati natijasida kelib chiqadi.

Tabiiy fanlar: kimyo va biologiya yo'nalishida ham ekologik ta'lim va tarbiya

¹ Abdullaeva Sh.A., Axatova D.A., Sobirov B.B. "Pedagogika" Uzbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi «FAN» nashriyoti Toshkent - 2014

berish ko`zda tutiladi.

Ekologik ta`lim deganda o`quvchilarga berilishi lozim bo`lgan tabiat bilan inson orasidagi munosabatlarni ifodalovchi bilimlar tizimi tushuniladi.

Ekologik tarbiya esa insonning atrof-muhitga nisbatan munosabatini tarbiyalashdir.

Ekologik ta`lim-tarbiya umumiy ta`lim-tarbiyaning yangi shakli va tarkibiy qismi bulib, maktabda barcha fanlarni o`qitishda amalga oshirilishi ko`zda tutiladi. Ekologik ta`lim-tarbiyadan bosh maqsad ham yosh avlodga atrof-muhit va uning muammolariga ongli munosabatni shakllantirishdan iboratdir.

Ekologik tarbiyalash jarayonida yoshlarni yashab turgan tabiatimiz boyliklarini tejab-tergashga, uni muhofaza qilishga o`rgata boriladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Ekologik tarbiyada o`quvchilarni o`z maktabini; yashaydigan muhiti- shahar va qishloq ko`chalarini ko`kalamzorlashtirish, mevali va manzarali daraxt ko`chatlari ekish, xiyobonlarni, suv havzalarini ozoda saqlash, uy hayvonlariga qarash kabi ishlarda kuchi yetgancha qatnashishga jalb etish katta ahamiyatga ega.

Ekologik savodxonlik va madaniyat, avvalo, oiladan boshlanadi. ekologik dunyoqarashni shakllantirishning negizi oiladagi tarbiyaga bevosita bog`liqdir. Agar bu masala oilada to`g`ri yo`lga qo`yilmagan bo`lsa, uni maktablarda, keyingi ta`lim bosqichlarida hamda mehnat jarayonlarida qaror toptirish qiyin buladi.

Ajdodlarimiz bola tarbiyasi masalasiga alohida e`tibor bilan qaraganlar va bu borada ibratli an`analarni vujudga keltirganlar. Bolalar go`daklik chog`laridanoq axlokiy va mehnat tarbiyasini oilada boshlaganlar. Ularda mehnatga muhabbat, atrof-muhitga xurmat, obodonchilik va ko`kalamzorlashtirish hissi sabot bilan singdirilgan. Masalan, atrofni ifloslantirmaslik uchun axlatlarni alohida chuqurchalarga tashlash; hojatxonalarni ariq, soy, buloq suvlaridan uzoqroq joyda kovlash; yong`in chiqmasligi chorasini ko`rish; turli ehtiyojlar uchun yashnab turgan daraxtda emas, balki kurib kolganlaridan foydalanish; nihollarni sindirib, payhon qilmaslik; qushlarni uyasini buzmaslik kabi xatti-xarakatlar shakllantirilgan. Oila davrasida

farzandlarga «Suvga tuflama, uni iflos qilma, Chunki barcha jonivorlar uni ichib bahra oladi», "Gullab turgan mevali daraxtning shoxini sindirma, u meva beradi, uni o`zing iste`mol qilasan", deb pandu-nasihatlar qilganlar².

O`lkamizning tabiiy o`simliklar dunyosi, ularning foydasi, bu boyliklarni muhofaza qilish kerakligi haqidagi masalalar bilan yoshlarni maktab partasidan keng tanishtirib borish o`zining samarasini beradi. Bunda ekologiyadan ilmiy tushunchalar maktablarda o`kitiladigan barcha fanlarda, tabiiy fanlar biologiya, kimyo kabi fanlarni o`qitishda umumlashtiriladi.

Kimyo-biologiya fanlarni o`qitishda o`quvchilarga tabiatni muhofaza qilish, uning boyliklaridan oqilona foydalanishga oid beriladigan bilim, ko`nikma, malakalarini shakllantirish uqitishda qo`yilgan maqsad va vazifalarga mos ravishda hamda tanlangan ekologik materiallar mazmuni mavzu mazmuniga mos holda tanlab olinishiga e`tibor kilinadi.

XULOSA VA MUNOZARA

Bu muqaddas zaminni - bu diyorni obod etish, uning atrof-muhitini toza saqlash, shu mamlakat har bir fuqarosining insoniy burchidir. Obodonchilik va orastalik, pokizalik va tejamkorlik, xush xulqlik va xushmuomalalik har bir inson uchun, xususan, pedagoglar va o`qituvchilar uchun ham ekologik ma`naviy mezondir, o`quvchilar ekologik tarbiya ishlari jarayonida quyidagilarni bilishlari zarur:

- Tabiat hakida tushuncha, tabiiy muhit, tabiiy omillar va ular orasidagi bog`lanish;

- Tabiat boyliklaridan tejab -tergab foydalanish va ularni muhofaza qilish;

- Atrof-muhitni ifloslanishdan saqlash;

- Tabiatni kelajak avlodlar uchun tabiiy holda qoldirishga intilish. Yuqoridagi omillar asosida ekologik tarbiyalash o`quvchilarda tabiatni muntazam kuzatib borishga qiziqishni uyg`otadi, tabiatni himoya qilish uchun kurashishga, uning go`zalligini asrab-avaylashga olib keladi. Tabiatga muhabbatni va unga ehtiyotkorlik hissini tarbiyalash shaxsda axloqiy belgilarni rivojlantirishga yordam beradi.

² Avliyakov N.X. Musaeva N. N. Pedagogik texnologiya Oliy ukuv yurtlari uchun darslik -T. 2017y.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullaeva Sh.A., Axatova D.A., Sobirov B.B. "Pedagogika" Uzbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi «FAN» nashriyoti Toshkent - 2014
2. Avliyakov N.X. Musaeva N. N. Pedagogik texnologiya Oliy ukuv yurtlari uchun darslik -T. 2017y.
3. Uzbekiston Respublikasining «Ta'lim tugrisida» gi qonuni.
4. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. Karshi. Nasaf. 2010 y
5. www.ziynet.uz